

Napisala in ilustrirala

Katarina Šoln

Zgodbe o ogroženih rastlinah

TINE IN KRANJSKI VOLČIČ

○ knjižni zbirki »Zgodbe o ogroženih rastlinah«

Pred vami je otroška knjiga, ki je nastala v sklopu sodelovanja raziskovalcev COST akcije ConservePlants. ConservePlants združuje raziskovalce iz Evrope in bližnje okolice, ki svoje delo posvečajo varovanju ogroženih rastlin. Raziskovalci pa se ne posvečajo le znanstvenemu delu, temveč svoje znanje posredujejo tudi ljudem vseh starosti, posebno otrokom. In le kaj bi lahko mlade pritegnilo bolj kot zgodbe!

V tej zbirki s ponosom prikazujemo očarljive zgodbe ogroženih rastlin, ki so jih z ljubeznijo in strastjo zapisali naši raziskovalci. Zgodbe predstavljajo okno v svet teh posebnih rastlin, saj prikazujejo njihov pomen ter izzive, s katerimi se soočajo. Vsaka od zgodb je pripravljena tako, da zabava in izobražuje, hkrati pa spodbuja ljubezen do narave in poudarja pomen varovanja.

Pridružite se nam na vznemirljivem raziskovanju čudežev narave, ki jih prikazujejo te zgodbe. Potopite se v pripovedi in spoznajte, kako lahko pomagata ohraniti izjemno raznolikost našega planeta.

Živa Fišer, vodja projekta ConservePlants

This publication is based upon work from COST Action CA18201 - An integrated approach to conservation of threatened plants for the 21st Century, supported by COST (European Cooperation in Science and Technology).

COST (European Cooperation in Science and Technology) is a funding agency for research and innovation networks. Our Actions help connect research initiatives across Europe and enable scientists to grow their ideas by sharing them with their peers. This boosts their research, career and innovation.

www.cost.eu

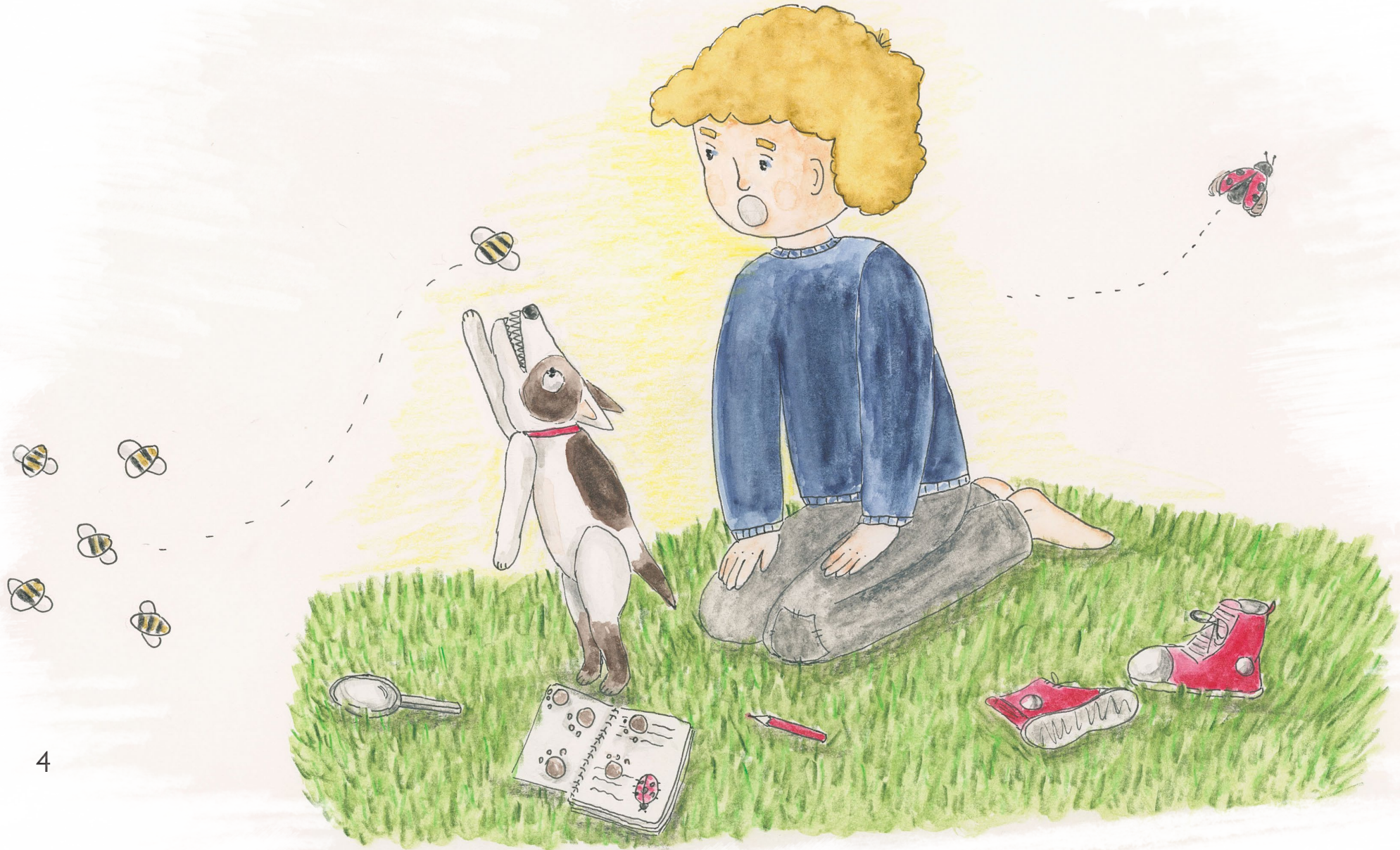
Zgodbe o ogroženih rastlinah

TINE IN KRANJSKI VOLČIČ

Napisala in ilustrirala **Katarina Šoln**

To je *Tine*. Tine zelo rad raziskuje naravo. Travnik, gozd, potoček – na vsakem kraju lahko odkrije kaj novega. Tine s seboj vzame tudi lupo: tako si lahko pogleda kakšno zanimivo žuželko ali travno bilko čisto od blizu. V majhno beležko si nato z barvicami nariše živali in rastline, ki jih opazi med sprehodom. Pri raziskovanju mu družbo dela tudi *Volkec*.

A tistega dne Tine ne opazuje z lupo niti ne riše. Dogaja se nekaj nenavadnega. Čmrli! In še eden! Koliko jih je ... Eden izmed njih se celo usede na smrček presenečenega Volkca.

»Le kam letijo?« se začudi Tine, nato pa se široko nasmehne: »Zdaj se bo začela prava pustolovščina!«

Tine in Volkec stečeta za čmrlji: mimo pisanega travnika in naprej po gozdni potki. Hitro! Hitro! Nato preskočita potoček, zavijeta okoli zelene bukve in že sta na gozdni jasi.

Tine in Volkec se ustavita. Na sredini gozdne jase raste *NEZNANA* rastlina.

»Poglej, pravi čmrljev ples!« vzklikne Tine. Pokaže na čmrlje, ki brenčijo okoli cvetov in kar tekmujejo, kdo izmed njih bo lahko prej poskusil sladek nektar, ki se skriva v notranjosti. Tine take rastline še ni videl: njeni listi so rahlo nagubani, cvetovi pa zvonasti.

Tine se popraska po nosu. Je to zvonček? Ne, zvonček ima bele cvetove, cvetovi te rastline pa so rdeči. Še nekaj čmrljev se pridruži gostiji v notranjosti cvetov. Izgleda zelo okusno ...

Tine že stegne roko, da bi se dotaknil cveta te nenavadne rastline, ko Volkec zarenči. Tine se brž ustavi. *Saj res!* Neznane rastline ne smeš dati v usta. To mu je povedala mama. Lahko namreč hudo zboliš ...

»Hov, hov!« glasno zalaja Volkec. Tedaj opazi tudi Tine: čmrlji ne plešejo več! Kot mrtvi ležijo na tleh. Kaj se dogaja?

Tine steče proti domu.
To uganko mu bo pomagal
razvozlati oči.

Ko se Tine, oče in Volkec vrnejo na gozdno jaso, čmrljev ni več.
»Ne razumem,« zavzdihne Tine. »Kam so se skrili?«
Oče se nasmehne: »Odleteli so.« Pokaže proti okroglemu čmrlju, ki se
poskuša omotično dvigniti s tal.

Tine in oče se usedeta pod bukev. Oče iz nahrbtnika vzame debelo knjigo. V njej je polno fotografij rastlin. Oče nekaj časa išče pravo stran v knjigi. Potem se nasmehne: »Poglej, to je tvoja rastlina.«

»Pa res!« vzklikne Tine. »Kako ji je ime?«

»Kranjski volčič,« razlaga oči.

»Zakaj pa volčič?« postane radoveden Tine. »Saj ta rastlina niti malo ni podobna volčjemu mladiču ...«

»Kranjski volčič je zelo strupena rastlina,« pojasni oči. »Strupene rastline pa so ljudje velikokrat poimenovali po nevarnih živalih ...«

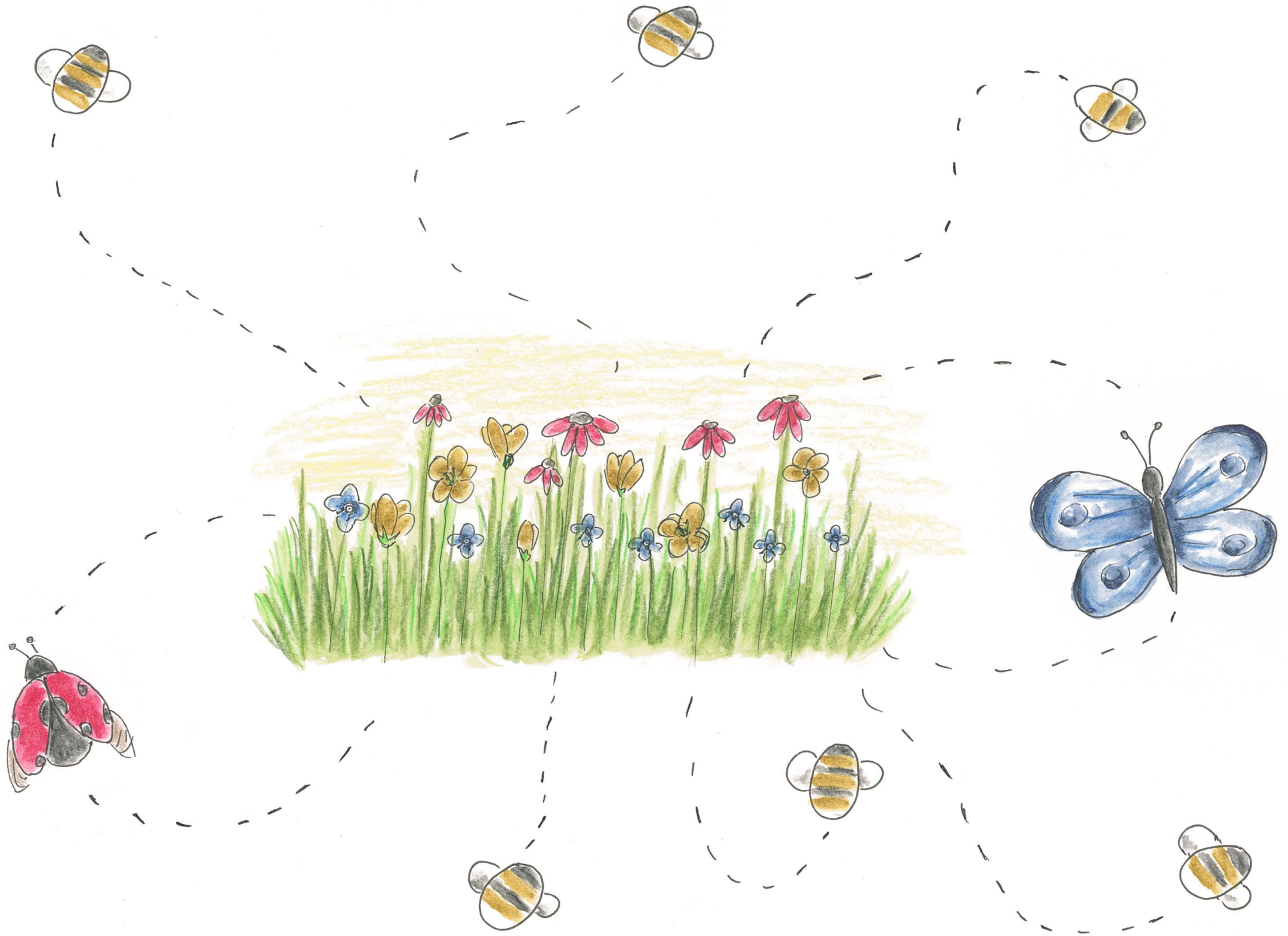

Tine se spomni na čmrlje. So zato obležali kot mrtvi?

Razjezi se. Steče k rastlini, da bi jo pohodil.

Oče ga ustavi. »Ne, ne uničujemo! V naravi so vse stvari prepletene.«

Oče pokaže na polža, ki se skriva pod listom. »Poglej, kar je za ljudi strupeno, je za nekatere živali lahko kosilo ...«

Naenkrat Tine spet zasliši brenčanje čmrljev. Vrnili so se! Pa ne le čmrlji, ampak tudi čebele in metulji!

»Čmrlji nabirajo sladek nektar, in ko letajo s cveta na cvet, zraven tudi oprahujejo rastline ...« mu razloži oče.

»Zakaj so torej čmrlji obležali?« še vedno ne razume Tine.

Oče pokaže proti kranjskemu volčiču. »Vsa rastlina je strupena. A v majhnih količinah je strup lahko tudi zdravilo ... Nektar te rastline pa vsebuje take snovi, ki čmrlje zasvoji, da si želijo še več. Zato na koncu omotično obležijo. Zapomni si, Tine: prevelika količina katerekoli hrane tudi za tvoje telo ni dobra.«

»Če torej pojemo preveč sladkorja, se lahko tudi zastrupimo?« sprašuje Tine s polnimi usti čokolade.

Oče resno prikima.

*Scopolia
carniolica*

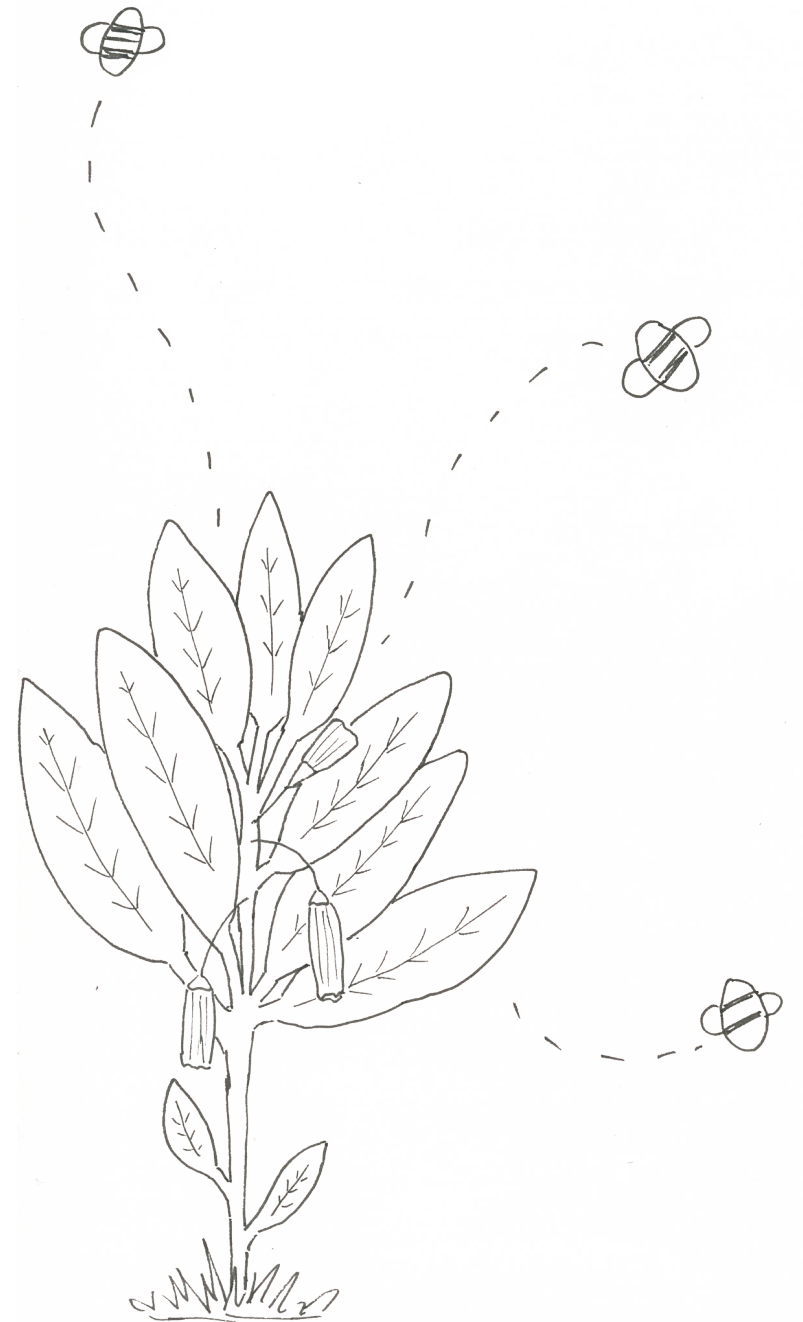
Tine spet pogleda v knjigo o rastlinah. Še nekaj piše pod fotografijo. Oče prebere: *Scopolia carniolica*.

»Kaj pomeni to čudno ime?« zanima Tineta.

Oče mu pojasni: »Vse rastline imajo tudi latinsko ime. Tako jih znanstveniki iz različnih držav lahko prepoznajo, kljub temu da ne govorijo istega jezika.«

»Torej imajo tudi rastline svoja ime in priimek!« vzklikne Tine.

Oče prikima in pokaže na fotografijo sivolasega moža v knjigi. »To rastlino je pred več kot 250 leti odkril naravoslovec Antonio Scopoli. Tako kot ti je rad raziskoval naravo in nekega dne jo je našel ...«

Ko se vračata domov, se Tine ponosno smehlja. Ko bo velik, bo tudi on znanstvenik!

Tine objame svojega kužka in mu zašepeta:

»Jutri bova šla spet raziskovat!«

Foto: Špela Pungaršek

Foto: Simona Strgulc Krajšek

Znanstveno ozadje

Kranjski volčič (*Scopolia carniolica*) je rastlina z rdečkastimi zvonastimi cvetovi, ki zraste do 60 cm visoko. Spada v družino razhudnikovk (Solanaceae). Najdemo jo v gozdni podrasti, predvsem v bukovih gozdovih srednje in jugovzhodne Evrope. Kranjski volčič je zelo strupena rastlina, saj vsebuje strupene snovi, med katerimi prevladujeta atropin in skopolamin. Slednjega so v preteklosti uporabljali kot naravno sredstvo za anestezijo, pri oprashačih, kot so čmrlji, pa lahko povzroči omotičnost. Zaužitje večje količine te rastline povzroči zastrupitev z bruhanjem in halucinacijami, kar lahko vodi v smrt.

Kranjskega volčiča je v Idriji odkril in opisal slavni naravoslovec Joannes Antonius Scopoli (1723-1788), ki je kot zdravnik delal v Idriji (nekoč je Idrija spadala pod deželo Kranjsko, danes je to mesto v Sloveniji). Poleg kranjskega volčiča je Scopoli opisal še več kot 100 drugih rastlinskih vrst na Kranjskem. V letu 2023 obeležujemo 300 let Scopolijevega rojstva.

Pisateljica in ilustratorka se predstavi

Katarina Šoln (1993) je biologinja, pisateljica in ilustratorka. Prihaja iz Slovenije. Katarino je že od otroštva zanimala narava, beseda in slika. Na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani je leta 2015 diplomirala iz biologije, leta 2018 magistrirala na študiju Molekulska in funkcionalna biologija in leta 2022 doktorirala iz Biologije. Zdaj dela kot asistentka za botaniko in fiziologijo rastlin na Oddelku za biodiverzitetu, na Fakulteti za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije Univerze na Primorskem. Katarina vodi tudi biološke delavnice za otroke, pripravlja predavanja in poučne video posnetke o naravi ter piše poljudne članke o naravi. Na tak način poskuša približati skrivnosti iz sveta narave tudi širši javnosti.

Foto: Mateja Grašič

Poleg tega Katarina tudi piše zgodbe za otroke in mlade. Leta 2010 je izšel njen mladinski pustolovski roman Mreža. Zadnja leta se posveča tudi ilustriranju. Kamorkoli gre, zato vedno s seboj vzame tudi svinčnik in papir ...

Katarina bi se še posebej rada zahvalila svojim kolegom z Oddelka za biodiverzitetno (FAMNIT UP) za vse strokovne nasvete in spodbude pri pripravi knjige Tine in kranjski volčič, založbi Ognjišče d.o.o. za skeniranje ilustracij in Svetovni federaciji znanstvenikov za štipendiranje v letu 2023/2024.

Zgodbe o ogroženih rastlinah

Tine in kranjski volčič

Besedilo in ilustracije: Katarina Šoln

Znanstvene urednice: Katarina Šoln, Živa Fišer in Sissi Lozada Gobilard

Lektor: Davorin Dukič

Oblikovanje in prelom: Tina Vraneš

Izdala in založila Založba Univerze na Primorskem

Titov trg 4, 6000 Koper, Slovenija

www.hippocampus.si

Koper | 2023

© 2023 Katarina Šoln

Brezplačna elektronska izdaja

<https://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-293-279-4.pdf>

<https://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-293-280-0/index.html>

<https://doi.org/10.26493/978-961-293-279-4>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 169573123

ISBN 978-961-293-279-4 (PDF)

ISBN 978-961-293-280-0 (HTML)

“Zgodbe o ogroženih rastlinah”

